

Danas
MAGIJA
• DIJALOGA 2018
EXIT

Foto: Marko Edge

OPENS STATE OF EXIT ZONA

3 magična dijaloga

Nakon što je 2006. tadašnji evropski komesar za proširenje Evropske unije Oli Ren posetio Exit, zabavljao se igrajući fudbal na Petrovaradinskoj tvrđavi i postao državljanin *State of Exit* poduhvata, najbolji evropski festival nastavio je da, tokom festivala, na Petrovaradinskoj tvrđavi stavlja u fokus važna, kako društvena pitanja, tako i da kroz konferencije problematizuje stanje u muzičkoj i kreativnoj industriji i da pokuša da sistemski poboljša situaciju u tim oblastima.

Exit na Petrovaradinskoj tvrđavi ima *OPENS State of Exit* zonu, kao važno mesto gde se mladi iz celog sveta upoznaju i razmenjuju ideje o regionalnoj podršci i saradnji, što je jedan od razloga zbog kojih je Novi Sad postao *Omladinska prestonica Evrope 2019. godine*.

Pored tribina koje su i ove godine ostvarene u

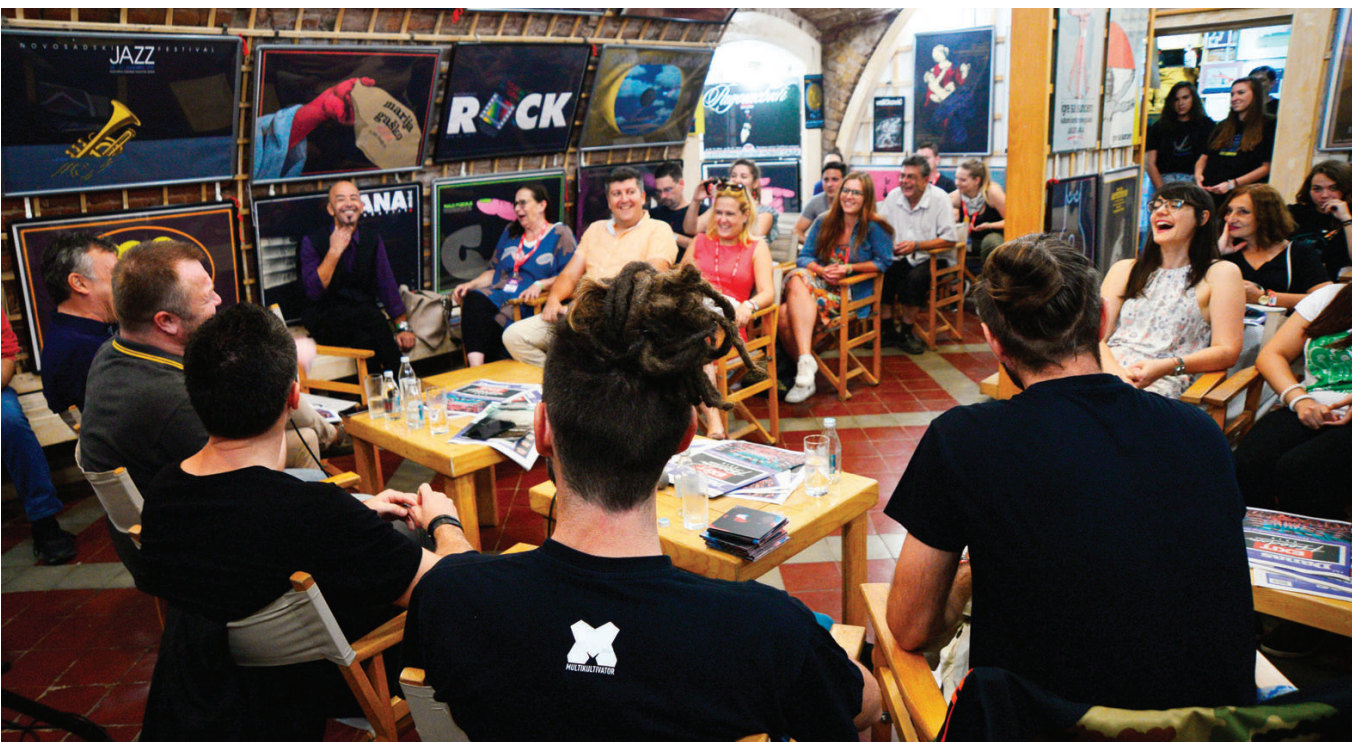
saradnji lista *Danas* i ponovo proglašenog najboljeg evropskog muzičkog festivala Exit, tokom manifestacije predstavilo se oko 50 organizacija civilnog sektora iz celog regiona, koje su četiri dana na najkreativniji i najzabavniji mogući način, zajedno sa posetiocima, pokazali šta znači sloboda, kao moto ovogodišnjeg Exit festivala.

Youth Fair muzičke konferencije i *Danas – Magija dijaloga* panel-diskusije i ove godine su u žižu interesovanja stavile važne teme. Prva Youth Fair muzička konferencija, koja je održana prvog dana Exita, za temu je imala iskustva domaćih izvođača koji su uspeali da naprave međunarodnu karijeru i nastupaju širom sveta, dok je druga Youth Fair muzička konferencija, održana u subotu, govorila o sistemskim merama za pravljenje

povoljnog ambijenta za plasiranje domaćih muzičkih talenata na međunarodnoj sceni.

Tema tribine *Danas – Magija dijaloga* ove godine bila je *Zapošljavanje mladih na Zapadnom Balkanu i pridruživanje Srbije EU*.

Neki od gostiju na muzičkim konferencijama i panel-diskusiji, koje su sve održane u Galeriji I.T.D. – Institutu za transfuziju dizajna, u ateljeu Branislava Radoševića, ispod VIP terase, bili su Ivan Petrović – predsednik UO Exit fondacije, Ana Ilić – savetnica predsednice Vlade za digitalne i kreativne industrije, film i turizam, Dragan Ambrozić – odgovorni urednik programa *Doma omladine Beograda*, Branko Rosić – urednik *Nedeljnika*, Aleksandar Simurdić – potpredsednik IO *Evropski pokret Srbija*, poznati domaći muzičari sa međunarodnom karijerom i drugi akteri na muzičkoj sceni.

PUBLIKA POSTOJI IAKO NIJE U TABELAMA

Iskustva domaćih izvođača koji su uspeli da naprave međunarodnu karijeru i nastupaju širom sveta

*Music is the only thing that
doesn't hurt when it hits you*
Bob Marley

Muzika je komunikacija koja prevazilazi sve jezičke barijere, povezuje ljude, izaziva emocije, pa opet, podeljeni smo granicama, pesme se pevaju na različitim jezicima, tržište je kompleksno koliko i moderno doba... upravo zato je *Open youth fair* organizovao kao prvu konferenciju na ovogodišnjem Exit festivalu onu koja je za temu imala *Iskustva domaćih izvođača koji su uspeli da naprave međunarodnu karijeru i nastupaju širom sveta*. Raspravljalo se o tome kako sistemski podržati lokalne muzičke talente da se probiju na globalnoj muzičkoj sceni, koji su to najčešći problemi na koje se nailazi na novom tržištu, kako mladi talenti da krenu u javnost, koje primere iz prakse imamo, koliko je to bitno za lokalnu muzičku scenu i da li su *world music* i *elektronska muzika* najperspektivniji žanrovi za muzičare sa Balkana za probu na svetsku muzičku scenu.

Na tribini koju je moderirao urednik *Nedeljnika* Branko Rosić, učestvovali su legenda jugoslovenskog roka dr Nele Karajlić, i poznati mladi DJevi koji su ostvarili svetski uspeh: DJ Tijana T, DJ Mladen Tomić i dvojac iz benda *Naked* Branislav Radojković i Goran Milošević.

Prvo se mora imati hit

Pored razgovora o receptu za probu i uspehu naše muzike u inostranstvu, govorilo se i o tome šta

je to što trenutno nedostaje, a što bi moglo izvođačima da pomogne u njihovom iskoraku ka svetu.

Goran Milošević podelio je sa prisutnima činjenicu da je *Naked* ostvario internacionalni proboj upravo preko mađarskog izdavača koji im je objavio dva albuma i da je upravo to momenat kada im se otvorio ceo svet. Prema njegovim rečima činjenica je da muzičari, bez izbora, uvek predstavljaju državu iz koje dolaze i da na neki način čine njen brend, bez obzira na koji način je taj bend uspeo da se probije ka svetu.

Komentarišući svoja dostignuća, a ujedno i osvrćući se na uspeh *No smoking orkestra*, Nele Karajlić rekao je da je njegov uspeh baziran na dve stvari – jako dobar materijal koji su imali i koji i danas ima svoj kvalitet, kao i film Emira Kusturice koji im je brže otvarao vrata. On je dodao da ništa od tog imena ne bi bilo bez materijala, kao ni globalnog hita koji je najvažnije imati u muzici.

„Mi smo sve, a tu mislim i na Gregovici, radili bez novčane pomoći države, što je katastrofalno. Država bi trebalo da stane iza takvih projekata ne samo zato što je muzika neka vrsta ambasadora nego i što je kultura danas najjače oružje. Bez jake, ozbiljne podrške države ne možemo da napravimo nikakav iskorak“, prokomentarisao je Karajlić navodeći kao primer prakse da su se neki menadžeri u Sloveniji izborili za svoje klijente da oni imaju nekoliko besplatnih letova avionom godišnje upravo jer se ozbiljno radilo na tome da se Slovenija otvori ka svetu.

O svojim internacionalnim počecima govorio je i DJ Mladen Tomić iz Banjaluke navodeći da je njegova svetska karijera započela onog momenta kad

su velika tadašnja imena prepoznali njegov hit i počeli da ga koriste na velikim svetskim festivalima.

„Desilo se da je DJ Rivas pustio moju stvar u Meksiku na jednom festivalu pred 10 hiljada ljudi, i ja sam odmah dobio poziv da učestvujem sledeće godine na tom festivalu. Važno je napraviti neki internacionalni iskorak ka spolja, ali i imati kvalitetnog rada iza sebe nakon toga. Industrija je toliko i tako komplikovana da nije samo dovoljno napraviti taj hit nego se zadržati na sceni i nakon njega. Konkurencija je velika i mora se zaokružiti čitava jedna priča menadžmenta, produkcije itd“, rekao je Tomić.

Učesnici su komentarisali ne samo težinu proba bez pomoći države, već i činjenicu da je pomoć veoma mala i u samim medijima kao i od strane brojnih festivala.

Ljudi ispali iz Exel tabela

Muzička urednica Tijana Todorović dugo je radila emisiju *Jelen top 10* pre nego što je postala svetski poznata DJ. Iz aspekta oba zanimanja bila je i više nego kompetentna da prokomentariše samu situaciju u muzičkoj industriji iz više uglova.

„Ispratila sam ceo taj spiralni pad tokom proteklih decenija: od vrhunca kada su na *RTS* postojale neverovatne muzičke emisije koje su bile nezamislive i na internacionalnim televizijama, do početka, ka 2000-ih gde je bila totalna anarhija i gde je radio ko šta hoće, sve do toga kad je tržište postala bitna reč u našem rečniku, a danas novac jedina vrednost. Zapravo, cela ta priča sa muzikom može

„Mislim da cela stvar može da se obrne time što će se u medijima uvesti programi koji ne moraju da budu komercijalni, koji mogu da budu samo obrazovno-zabavni. A već znamo da će biti profitabilni jer publika postoji iako nije u tabelama. Tada ćemo videti neke klince kojima su roditelji bili rokeri i koji će isto tako slušati rok. Država može i trebalo bi da napravi prostora za njih“, istakla je DJ Tijana T.

Exit – spona između izvođača i državnih institucija

„Sada tržište ima mnogo više nivoa i svi mi ovde smo obilazili iste inostrane gradove izvođeći različite vrste muzike. Muzička industrija to i traži. Jako je važno da ovde država shvati da oni trebaju da budu ti koji će napraviti prvi impuls kroz određene tela. Na primer, da imamo Exit, departman u kulturi i nezavisnu komisiju koja će pomagati da izvođači naprave korak izvan. Neka obaveza festivala jeste da pogura taj sistem kako bi izvođači imali podršku sa strane i pisali bolje pesme. U tom nekom krugu institucija treba se naći neka podrška koja bi olakšala te puteve, pa makar i u smislu dobijanja dvodnevnne vize radi nastupa u određenim zemljama ili rešavanja putnih troškova. Država ima ogroman prostor jer mi pravimo brend ispočetka, kao što je Exit napravio određeni brend i sada kad mi nastupamo negde možemo reći da dolazimo iz zemlje Exita!“, prokomentarisao je Karajlić i aspekt muzike kao brenda Srbije. ▲

Tijana T

- Dragan Ambrozić, odgovorni urednik programa, Dom omladine Beograd
- Fružina Sep, direktorka festivala Lollapalooza Berlin
- Ana Ilić, savetnica predsednice Vlade Srbije za digitalne i kreativne industrije, film i turizam
- Ivan Milivojević, EXIT / član borda Evropske festivalske asocijacije Yourope
- Moderatorka Katarina Epštajn, urednica redakcije pop muzike Radio Beograda 1

Muzička konferencija *Youth Fair* na temu *Kako sistemski podržati razvoj domaće muzičke scene i plasirati talente na međunarodnu scenu*, održana je trećeg dana Exita i označena je kao jedan od prvih koraka u zakonskoj regulaciji kreativnih industrija, koju je najavila savetnica predsednice Vlade Srbije za digitalne i kreativne industrije, film i turizam Ana Ilić. O ovoj temi razgovarali su, pored Ane Ilić, Dragan Ambrozić – odgovorni urednik programa *Dom omladine Beograda*, Ivan Milivojević – Exit (član borda Evropske festivalske asocijacije *Yourope*) i Fružina Sep – direktorka festivala *Lollapalooza* Berlin, a tribinu je moderirala Katarina Epštajn – urednica redakcije pop muzike *Radio Beograda Prvi program*, koja zajedno sa Exitom učestvuje u projektu *CITEP* koji je *Evropska komisija* ustanovila pre sedam godina.

Eurosonic okupljanje

„Doprinos kreativne industrije domaćem bruto proizvodu iznosi 13 odsto, mladi čine 70 odsto ovog sektora u korn je zaposleno sto hiljada ljudi. Potpuno je neshvatljivo da Vlada, ne samo naša već i širom sveta, ne reguliše kreativne industrije i zbog toga mi to želimo da uradimo u dva pravca, pre svega na širem planu, a zatim i u užim oblastima. Prva stvar je istraživanje načina kako da podržimo kreativne industrije i podstaknemo njihov rast, a druga je kako da to iskoristimo za rebrandiranje Srbije u svetu. U muzičkom sektoru, koji ima velike kvalitete i potencijal, tek ustanovljavamo probleme kao što su izvoz i ekonomski uslovi“, optimistična je bila Ana Ilić, koja je ovaj plan uporedila sa tim kad pre deset godina niko nije verovao u ideju da Srbija može da postane važna za svetsku filmsku industriju, a danas je to dobro regulisani deo u koji su investitori uložili više od 40 miliona evra. Kako je i sama učestvovala upravo u sprovođenju sistemskih koraka za podršku filmskoj industriji, Ana Ilić je naglasila da zna da se isto tako mogu doneti zakonske regulative koje će sistemski pomoći i kreativnoj industriji.

Moderatorka konferencije Katarina Epštajn istakla je važnost *CITEP* programa, koji je *Evropska komisija* pokrenula za razmenu talenata centralno-istočnih država u Evropi. U okviru toga, Exit i *Radio Beograd* predstavljaju domaće izvođače na *Eurosonic* festivalu u Groningenu, gde se okupljaju najvažnija imena muzičke industrije.

„Eksport“ kancelarija

Jedan od osnivača Exit festivala, Ivan Milivojević rekao je da je uloga Exita da pomogne izvođačima u ovakvom programu, kako bi ih festivali u inostranstvu bukirali. „To nije lak zadatak, jer ljudi ov-

ZAKONSKI REGULISATI KREATIVNU INDUSTRIJU

Kako sistemski podržati razvoj domaće muzičke scene i plasirati talente na međunarodnu scenu

de ne znaju mnogo o menadžmentu, tehničkoj i logističkoj podršci. Moramo da uradimo mnogo toga da bismo dostigli makar osnovni nivo organizacije kod bendova, bez obzira na to što muzičari jesu dobri. Učimo ih kako to da postignu, ukazujemo im na primere drugih uspešnih muzičara. Exit pruža podršku srpskim izvođačima, pružamo im potrebna znanja i oni nam se uvek vraćaju“, ističe Milivojević.

Bivša programska direktorka festivala *Szigor* Fružina Sep kaže da je u Budimpešti od 2005. bila otvorena *eksport* kancelarija, a da je ideja potekla iz same muzičke industrije i potrebe da se pravi razmena izvođača sa drugim zemljama. „Muzika je mnogo zahvalnija za promociju države, za razliku od politike u kojoj ljudi biraju strane. Glasajte za muziku, ne za partiju! Potrebno je stvoriti sistem sa dobrim timom, napraviti dugoročan plan Vlade, koji će funkcionisati bez obzira na to ko je na vlasti, stvoriti veze sa stranom industrijom“, rekla je Fružina i istakla da Srbija ima sve uslove za to, naročito zbog Exita koji je već drugi put osvojio titulu najboljeg evropskog festivala.

Fružina Sep, koja je takođe član borda Evropske festivalske asocijacije *Yourope*, istakla je još jednu

veoma važnu stvar koja se tiče kontinuiteta. „Znate, kada smo mi otvorili, pre 13 godina *eksport* kancelariju u Budimpešti, mnoge smo stvari uradili i pokrenuli za mađarske muzičare. Međutim, kad je došla nova vlast, kancelarija je zatvorena i sada me kontaktiraju neki mladi ljudi koji bi želeli ponovo da je otvore i pokrenu ponovo neke stvari. Oni naravno, što nije dobro, moraju da rade sve od početka a to je veoma teško. Bilo bi puno lakše da smo imali kontinuitet u radu. Veoma je važno stvoriti tim i biti stabilan i imati podršku bez obzira na političke situacije u zemlji. To je najvažnije, jer zamislite šta bismo sve danas u Mađarskoj mogli da nismo imali tu pauzu u postojanju kancelarije. To vam je moj savet, ako imate podršku Vlade, napravite sistem koji će funkcionisati nezavisno i time omogućiti sebi kontinuirani napredak“, istakla je Sep.

Dragan Ambrozić, koji je već trideset godina deo različitih žirija za procene talenata, smatra da je glavna karakteristika domaćih izvođača raznovrsnost veština i originalnost u odnosu na druge zemlje u regionu. Na pitanje *Koja je danas glavna karakteristika muzičke scene u Srbiji?*, Ambrozić je rekao kako su talenti su svuda prisutni na muzičkoj sceni Srbije. „Imao sam sreće da budem u raznim žirijama za ta-

lente još od 1988, tako da imam pregled kakva je situacija bila i ranije, kao i sada. I tada je mnogo originalnih talenata dolazilo iz Srbije na takmičenja, kao i iz ostalih delova naše tadašnje zemlje i to dokazuje da je talenata i kreativnih muzičara uvek bilo. Kad smo 2005. uveli ponovo konkurs za mlade muzičare, mogli smo da se uverimo koliko ih ima na ovim prostorima. Ako je deset bendova konkurisalo iz Srbije, bar devet ih se kandidovalo za finale, što samo po sebi govori o njihovoj vrednosti. Originalnost kruži srpskom muzičkom scenom, problem je u tome što tržište nije razvijeno, ali tako je i u celom regionu. Tema naše diskusije i jeste kako da pomognemo mladim talentima da obogate svetsku muzičku scenu sa svojom muzikom, kako da im sistemski pomognemo da budu konkurentni na svetskom tržištu. Imamo nekoliko sjajnih primera kako to može da se uradi jer su to učinili pojedini muzičari, od *world* muzike, alternativnog *roka* do *džeza*... ali su to oni sami, na mišiće, uradili. Znači može se, ali treba videti kako da svi ti talenti lakše komuniciraju sa svetskim tržištem. Kad je Exit festival nastao 2000. godine, počeli smo da posećujemo različite konferencije i postoje sistemski koraci koji mogu da se naćine, što bi mnogo moglo da pomogne u promociji. Muzičko tržište sada ima novi, digitalni oblik. Srbija nije prisutna u tom svetu i to je najveći problem za probu na internacionalno tržište. Naravno, pravila su se promenila sa dolaskom digitalne tehnologije, ali nije dovoljno da vi samo postavite vašu novu stvar na internet i da je time sve rešeno. Mnogo toga treba proći do toga da budete prepoznati u svetskim okvirima. Država može pomoći i u tom segmentu, kao i u tome da muzičari, kad već ostvare svetsku karijeru, ostanu stabilni na tom tržištu. Neophodno je da se stvori velika muzička digitalna platforma.

Vrata su otvorena, treba samo ući

„Ima mnogo evropskih programa u kojima mladi muzičari mogu da učestvuju, naravno, tu su i posete različitim evropskim festivalima, tako da su vrata otvorena a samo je do nas da uđemo kroz njih“, istakao je Dragan Ambrozić na tribini. ▲

Branislav Radojković

Nele Karajlić

Branko Rosić

Goran Milošević

BORBA ZA PRIVLAČENJE I ZADRŽAVANJE TALENATA

Zapošljavanje mladih na Zapadnom Balkanu i pridruživanje Srbije EU

Serija tribina *Danas – Magija dijaloga*, koja se svake godine organizuje u saradnji *Exit* fondacije i lista *Danas* na *Petrovaradinskoj tvrđavi*, tokom *Exit* festivala, u petak, druge večeri, stavila je u fokus temu za koju *Exit* fondacija veruje da je jedna od ključnih tema našeg društva i zemalja Zapadnog Balkana uopšte, a odnosi se na zapošljavanje mladih i u direktnoj je vezi s problemom odlaska mladih iz regiona imajući u vidu da je najčešće glavni razlog odlaska upravo potraga za poslom van granica zemlje. Moderator, potpredsednik IO *Evropskog pokreta* u Srbiji, Aleksandar Simurđić podstakao je sagovornike da odgovore koji su potencijalni načini na koje države regiona mogu pristupiti uspešnom rešavanju ovog problema koji je decenijama u porastu.

Naime, prema podacima *Svetskog ekonomskog foruma*, Srbija se nalazi na drugom mestu u svetu po odlivu mozgova, a prva je u regionu, i procene govore da je odliv mozgova dosad koštao Srbiju čak 12 milijardi evra, kao posledica dugogodišnjeg gubitka intelektualnog i profesionalnog kapitala. Svake godine čak 32 hiljade ljudi napusti Srbiju. Šta je dovelo do ove ekspanzije napuštanja zemlje kao opcije kojoj većina mladih danas pribegava i kako uključiti sve interesne grupe u rasvetljavanje i rešavanje ovog problema, od države preko roditelja do samih mladih ljudi, bile su samo neke od tačaka razgovora panelista.

Nestajanje Zapadnog Balkana

„U protekle bezmalo dve decenije provlači se nit da oslonac jeste na nadolazeće generacije i njihove vrednosne stavove u kontekstu da je to najcelishodniji put za rešavanje brojnih problema sa kojima se suočavaju Srbija i region. Uvek je na tu opasku isto pitanje – koji mladi i koje nadolazeće generacije? Da li oni koji su otišli ili oni koji se spremaju da to učine? Zablude je da će članstvo Srbije u EU rešiti sve njene probleme, ali EU, bez obzira na probleme sa kojima se suočava, može ponuditi jedan okvir, instrument, za rešavanje tih problema, a sve u kontekstu jedne uređenosti kojoj se teži. Ipak, taj put ka EU, sa svim svojim usponima i padovima, traje već dve decenije. Migracija, nažalost, jeste karakteristika našeg regiona, i to od polovine 19. veka, dok su srazmere migracija poslednjih godina bez presedana. Negativna demografska predviđanja neumoljiva su i prema njima postoji tendencija

da Zapadni Balkan za 50 do 100 godina neće postojati. S toga se u fokus ovog razgovora stavlja upravo ovaj problem jer ti odgovori jesu bitni sada“, reči su kojima je panel diskusiju otvorio moderator Aleksandar Simurđić, time započinjući razgovor na temu nezaposlenosti mladih u Srbiji. Učesnici tribine bili su osnivač i direktor *Eipixa* Mirko Topalski, predsednik UO *Exit* fondacije Ivan Petrović, predstavnica *Regionalne kancelarije za saradnju mladih* (RYCO) Marija Bulat, i koordinatorica za međunarodnu saradnju *OPENS 2019*, Valentina Antić.

Na pitanje zašto mladi i perspektivni ljudi odlaze iz Srbije, Marija Bulat rekla je da oni verovatno ne veruju da će u Srbiji u dugoročnom periodu biti bolje, te iz nedostatka nade i vere ostaju u drugim državama gde im je možda i teško, verujući da će u tom nekom drugom sistemu njihovoj deci biti bolje. „Zato mislim da naša država mora da pokaže mnogo odlučujuće i jasnije korake koji nisu kratkoročna rešenja, i koja na duže staze donose promene. Isto tako, država mora i da edukuje svoje građane i da komunicira otvorenije o svojim kratkoročnim i dugoročnim planovima, jer iako postoje određeni procesi, informisanost zajednice o njima nije dovoljno velika. Potreban je jedan multisektorski pristup“, rekla je Bulat i dodala da je cilj *Regionalne kancelarije za saradnju mladih* da se poveća mobilnost mladih unutar našeg regiona, „jer oni se retko opredeljuju da upoznaju region u kojem živimo i imaju predrasude prema njemu. Mi verujemo da ako uspemo da pokažemo mladima da ovaj region ima perspektive i prilike za obrazovanje i zapošljavanje, oni će odlučiti da u njemu iskoriste sve svoje potencijale“.

Osvrnuvši se na problem formalnog obrazovanja u Srbiji, Valentina Antić istakla je da mladi stižu diplome za zanimanja koja ne postoje, te nakon završetka visokog obrazovanja rade zanimanja za koja se nisu školovali, koja potpadaju pod sezone poslove, ili zanimanja koja im omogućavaju da putuju. „Sam model titule *Omladinska prestonica kulture* je jako dobro osmišljen. Sama ideja, odnosno program, nastao je pre jedanaest godina i ima za cilj da jedan grad dobije mogućnost da napravi modele i sisteme gde su mladi ljudi uključeni u svoju zajednicu. Cilj je da oni budu ti koji će da prave programe u društvu, da nose procese, da nose projekte, da se sami zapošljavaju, i to je odlična stvar. Mi to kroz *OPENS 2019* i radimo, i radićemo i dalje. Postoji veliki broj mladih uspešnih preduzetnika sa kojima smo u kontaktu i oni treba da budu inspiracija mladima, jer oni žive od svoje ideje, i ne

samo to, oni imaju i zaposlene tj. druge ljude prema kojima su odgovorni. Država treba da bude otvorenija i da kroz inicijative mladih i njihove želje da rade ono što vole, kroz te male biznis ideje da otvori svoja vrata, da daje lakše uslove, i da ih motiviše na neki način kako bi oni ostali i probali da realizuju svoje ideje u Srbiji“.

Nedostaje edukacija

Postavlja se pitanje da li u Srbiji može da bude bolje, i da li su dosad donete ikakve promene po pitanju problema migracija mladih, a koje nam pokazuju da nade ipak ima. Prema rečima direktora kompanije *Eipix* Mirka Topalskog, situacija je definitivno bolja, bar u odnosu na period kada je on počinjao da gradi svoju karijeru. Topalski ipak postavlja drugo pitanje – „Da li je situacija u Srbiji dovoljno bolja?“, i smatra da ipak nije, ali zasigurno tome teži. „Mislim da je za preduzetnike daleko lakše nego što je bilo, sa aspekta *IT industrije* i dalje postoje određeni problemi o kojima se u više navrata pričalo. Mi, na primer, nemamo *Apple app store* te korisnici u Srbiji koriste one iz okolnih zemalja. *Google* u Srbiji nije dozvolio pravljenje *Google trgovinskog naloga* koji omogućava da firme prodaju svoje proizvode na onlajn prodavnicu te kompanije, a to je direktan gubitak poreza za državu. *Microsoft* ima development centar u Beogradu koji zapošljava dve stotine ljudi i koji se kotira kao jedan od njihovih boljih u svetu. Paradoksalno je da ipak niko iz Srbije ne može da pravi igre za njihov *Xbox*. Mi smo na njihovoj mapi sveta ostali kao nešto što smo bili“, naveo je Topalski dodajući da je zasigurno edukacija ono što trenutno nedostaje. Kao glavni problem ističe da iako ljudi iz naše države znaju da naprave raznovrsne proizvode i ponude, talentovani su i tehnički potkovani, oni ipak nemaju dovoljno edukacije što se tiče samog biznisa. Najveći problem jeste razumevanje globalnog biznisa i izlaska na svetsko tržište. Kao rešenje problema, on smatra da bi za početak trebalo videti ko su ljudi koji su otišli iz Srbije, te napraviti projekte i planove na koji način te iste perspektivne ljude vratiti nazad i ponuditi im mogućnosti i sisteme koji su im nedostajali. Kao primer ovakvog pristupa rešenju problema, navodi da je na jednoj od konferencija u Kanadi kojoj je prisustvovao, svaki učesnik dobio flajer u obliku pasoša u kojem su bili navedeni benefiti života i rada u Kanadi. Topalski zaključuje da razvijeni države uveliko imaju programe za privlačenje inostranih talenata, te da bi i Srbija trebalo da napravi sličan program, za početak onaj koji će zadržavati sopstvene talente i perspektivne mlade ljude.

Komentarišući na koji način organizacije mogu da doprinesu celom tom procesu, Ivan Petrović iz *Exit* fondacije naveo je da je jedna od njihovih ideja da generalno koriste medijski i svaki drugi uticaj na sve zainteresovane strane, a pre svega na javnost, kako bi svi bili zainteresovani

- ◀ Valentina Antić, koordinatorka za međunarodnu saradnju, *OPENS 2019* (Omladinska prestonica Evrope Novi Sad 2019)
- ◀ Marija Bulat, predstavnica Regionalne kancelarije za saradnju mladih (RYCO)
- ◀ Moderator Aleksandar Simurđić, potpredsednik IO, Evropski pokret Srbije
- ◀ Ivan Petrović, predsednik UO *EXIT* Fondacije
- ◀ Mirko Topalski, osnivač i CEO *EIPIX*-a

da učestvuju u temi kojom se treba ozbiljno baviti – kako da se podstakne pravljenje planova i strategija za omogućavanje mladim ljudima da ostanu, žive i rade na teritoriji Srbije. „Cela igra u 21. veku je zapravo borba za privlačenje i zadržavanje talenata, i to u celom svetu, jer samo talenti mogu da naprave trendove i proizvode visokih vrednosti, a samim tim i kvalitetnije društvo. Uz domaće proizvode, domaće brendove, domaće inovacije i stručnjake koji to nose, ovde može biti mesta za sve. Problem je što uvek dva odsto ljudi ima inovacije, edukaciju, znanje i ambicije, a 80 odsto ljudi to prati. Kod nas iz zemlje upravo odlazi tih dva odsto, u kompletnom broju. Poenta je kada od njih ne oстане niko, neće biti mesta ni za sve ostale. Neće biti proizvoda, neće biti posla, neće biti brenda. Ključ za ceo sistem je kako da zadržimo te ljude i ja sam uveren da postoje resursi i u državi i u društvu da se za njih napravi prostor – jer ako ima mesta za njih, biće za sve“, obrazložio je Petrović.

On je zaključio da „treba promeniti način razmišljanja. Preduzetnički duh mora da se razvija kroz sve školske i vanškolske sisteme, kroz porodicu i medije. Mladima treba ponuditi programe i edukacije koji bi im pokazali na koje to načine oni mogu u Srbiji da iskoriste svoje potencijale i žive svoje snove“.

Projekti OPENS 2019 za srednjoškolce

Valentina Antić najavila je jedan od programa za mlade koji počinje upravo ovog septembra. U pitanju je participativni budžet, a u projektu će biti obuhvaćene sve novosadske srednje škole. „U septembru pozivamo sve učenike na radionice gde ćemo im predstaviti projekat, i objasniti model preko kojeg će moći da predstavljaju i realizuju svoje ideje i ono što smatraju da je za njihovu školu važno – novo školsko dvorište, parking za skejt bordove, i bilo šta drugo što oni smatraju da je za njih, njihovu zajednicu i njihovu školu bitno. Srednjoškolci će moći da predlože one ideje koje smatraju da su važne za njih. Nakon edukacija, radionica i pisanja projekata, oni će svoje ideje promovisati svojim vršnjacima, a zatim će se održati i glasanje gde će svaki učenik odabrati onu ideju koju smatra važnom. Nakon toga, mi ćemo te ideje i finansijski podržati, kako bi se one u potpunosti realizovale“.

POSEBNO IZDANJE LISTA DANAS

- ◀ urednik: Dragan Stošić
- tekst: Gordana Nonin i Tamara Kopestinski
- korektura: Ana Rončević
- fotografije: Dušan Živković
- prelom: Zoran Spahić